

Wójcik, Zbigniew

Uroczystości staszycowskie w Hrubieszowie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/2, 417-418

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wystawa Staszicowska składała się z trzech działów. W pierwszym zilustrowano głównie geologiczną twórczość Staszica (m.in. książki: *O ziemiordztwie Karpatów i innych gór i równin Polski*, *Dziennik podróży*). Przedstawiono szerzej informacje zawarte w tych dziełach o Tatrach. W drugim dziale pokazano ogólnie sylwetkę Staszica oraz eksponaty dotyczące jego działalności (tu także medale wybite na cześć Staszica, fotografie różnych budynków związanych z jego działalnością, wiersze o Staszicu itp.). Ostatni dział dotyczył informacji o taternickiej działalności Staszica oraz miejsc związanych ze Staszycem w Zakopanem (tu m.in. „Statut Towarzystwa Szkoły im. Stanisława Staszica”, ulica nazwana jego imieniem, schronisko Towarzystwa Tatrzańskiego nad Morskim Okiem w Tatrach). Każdy z tych działów miał dobrą dokumentację, niekiedy zresztą wybiegającą poza temat wystawy (metryczki okazów geologicznych z pierwszej połowy XIX w. nie związane z Tatrami, okazy siarki z Tarnobrzegu z podpisem stanowiącym cytat z *Ziemiordztwa Karpatów* itp.).

Jak wspominałem, zastrzeżenia budziły teksty. Dowiedzieliśmy się m.in., że w bieżącym roku obchodzimy 170-lecie mapy geologicznej Staszica, opublikowanej w Paryżu w 1806 r. Jest to oczywiście błąd. Tadeusz Wiśniowski ustalił już w 1915 r., że mapa ta ukazała się razem z *Ziemiordztwem Karpatów* w 1815 r.¹ Inny fragment tekstu: „syn ubogich mieszczan [...]”. Ale czy możemy sobie wyobrazić ubogiego mieszczanina, który daje staranne wykształcenie synowi, w tym dwuletnie studia zagraniczne? Gdzieś indziej napisano: „Z inicjatywy Staszica nastąpił rozwój m.in. kopalni soli w Wieliczce i Bochni [...]”, choć to oczywiście nieprawda. Inny tekst informuje, że Staszic był na Łomnicy 21 VIII 1802 r. lub 1804 r. (a nie w 1805 r.). Ale przecież w 1802 i 1804 r. autor *Ziemiordztwa Karpatów* w ogóle nie był w Tatrach. Czy zatem nie lepiej było zapoznać się z treścią *Dziennika podróży* Staszica, zwłaszcza iż wyłożono go na wystawie.

Jak powiedziano Muzeum Tatrzańskie zwiedza wielu turystów. Nakłada to na scenarzystów obowiązek wyjątkowo starannego opracowania scenariusza. Rzecz zrozumiała, że pracownikom Muzeum trudno jest znać się na problemach nie stanowiących tematu ich pracy naukowej. Dlatego w tego typu opracowaniach dobór konsultantów musi być szczególnie staranny, a ich uwagi wnikliwie wykorzystywane podczas pisania ostatecznej wersji tekstów.

Mimo uwag krytycznych, dotyczących zwłaszcza ostatniej z wystaw, trzeba podkreślić, że działalność Muzeum Tatrzańskiego w zakresie popularyzacji historii nauki zasługuje na pochwałę. Dla młodzieży, odwiedzającej często Muzeum, stwarza to z całą pewnością możliwość szerszego zetknięcia się z dorobkiem uczonych, którzy swe prace prowadzili na Podhalu i w Tatrach. Należy mieć nadzieję, że ta społecznie pożyteczna akcja Muzeum Tatrzańskiego będzie kontynuowana również w przyszłości.

Zbigniew Wójcik

UROCYSTOŚCI STASZICOWSKIE W HRUBIESZOWIE

Podczas Sesji Naukowej zorganizowanej z okazji 150 rocznicy zgonu Stanisława Staszica, która odbyła się w Hrubieszowie w dniu 5 czerwca 1976 r.¹, podjęto szereg decyzji zmierzających do wszechstronnego poznania i popularyzacji działalności wybitnego przedstawiciela polskiego Oświecenia. Rezultatem dotychczas prowadzonych prac były m.in. plener plastyczny, a także spotkania z nie-

¹ Kosmos T. 40:1915 s. 1—36.

¹ Por. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” R. XXI:1976 nr 4, s. 813—816.

którymi członkami zorganizowanego w 1816 r. przez Staszica we własnych dobrach Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego.

W dniu 28 października 1976 r. odbyło się podsumowanie jednej z tych akcji. W Muzeum Regionalnym w Hrubieszowie nastąpiło otwarcie wystawy poplenerowej, na której warszawscy plastycy Bronisław Tomecki i Tadeusz Michaluk wystawili 24 prace obrazujące zabytki Hrubieszowszczyzny związane bezpośrednio z działalnością Staszica. Pokaz prac Stefanii Łęczner z Lublina, trzeciej uczestniczki letniego pleneru, odbędzie się w terminie późniejszym.

Wystawa wzbudziła zrozumiałe zainteresowanie zarówno władz politycznych i administracyjnych, jak i społeczeństwa województwa zamojskiego. Na otwarciu byli także przedstawiciele szkoły Kombinat Cementowego w Chełmie (szkoła w przyszłości będzie nosiła imię Stanisława Staszica).

Wystawa przyczyniła się w poważnym stopniu do popularyzacji osiągnięć Staszica na Hrubieszowszczyźnie. Dlatego jej organizatorom — Muzeum Regionalnemu w Hrubieszowie i Towarzystwu Regionalnemu Hrubieszowskiemu — należą się słowa uznania.

Drugą imprezą — zorganizowaną tego samego dnia przez wymienione instytucje — było spotkanie byłych członków Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego. Pomysł tej imprezy podała prof. Helena Brodowska, autorka wydanej w 1956 r. monografii o największym dziele Staszica w zakresie reform gospodarczych. W zamierzeniu spotkanie miało służyć, jak to podkreślił we wstępnym przemówieniu prezes Towarzystwa Regionalnego Hrubieszowskiego — mgr Wincenty Piątek, zebraniu informacji o pamiątkach dotyczących fundacji Staszicowskiej, przechowywanych przez rolników Hrubieszowszczyzny. Pamiątki te złożyła się na zespół eksponatów nowej ekspozycji w Muzeum Regionalnym w Hrubieszowie, a także pomogą w pracy nad całokształtem działalności Staszica na Hrubieszowszczyźnie. Zamierzenie to na omawianym spotkaniu — wskutek braku możliwości zgromadzenia wszystkich byłych członków Towarzystwa — nie zostało w pełni zrealizowane. Dlatego postanowiono organizować spotkania w mniejszych grupach — we wsiach Staszicowskich. Podczas zebrania wymieniono także poglądy na temat organizacji izb muzealnych w dwóch wsiach, w których mieściła się dawniej administracja Towarzystwa: Jarosławcu i Dziekanowie.

Na spotkaniu tym niżej podpisany przedstawił referat pt. *Staszicowskie koncepcje spółdzielcze i samorządowe*. Na podstawie najnowszych badań zilustrował genezę niektórych poglądów ekonomicznych Staszica oraz sposoby praktycznej realizacji tych poglądów w Towarzystwie Rolniczym Hrubieszowskim. Zwrócono także uwagę na poglądy Staszica, dotyczące roli samorządu (nie tylko w Hrubieszowszczyźnie, ale także w Warszawie) oraz innego typu wiejskie akcje spółdzielcze na ziemiach polskich w początkach XIX wieku.

Zbigniew Wójcik

SESJA JANA CZARNOCKIEGO

Dnia 16 grudnia 1976 r. odbyła się w Instytucie Geologicznym w Warszawie uroczysta sesja naukowa dla uczczenia 25 rocznicy śmierci Jana Czarnockiego. Otwarcia sesji dokonał dyrektor Instytutu Geologicznego — doc. Jan Malinowski.

Prof. Edward Rühle zobrazował działalność naukową i organizacyjną Jana Czarnockiego. Urodzony w dniu 24 maja 1889 r. w Kielcach Czarnocki od lat szkolnych interesował się geologią, zbierał okazy z okolic Kielc i doskonalił się w obranej dziedzinie na drodze samokształcenia. Poważnym oparciem dla